

rikus viszonyok jellemzik, melyekben előtérbe kerül a cigányokkal szembeni leértékelés, a velük szemben tanúsított negatív attitűd, amely leggyakrabban a verbális kommunikációban, a másiktól való beszélgetés tartalmi és szemantikai dimenzióiban nyilvánul meg.

Amennyiben ezt az előítéletességet, amely a társadalom felől erős nyomásként nehezedik a cigányokra, ki akarjuk küszöbölni vagy legalább csökkenteni, akkor a szegregált oktatás néhány látszólagos előnye ellenére mégis indokoltnak tűnik az integrált nevelés és ebben a cigány gyermekek megfelelő kezelése.

Az esélyegyenlőtlenség ugyanis a cigányok esetében egy olyan bűvös kört jelent, amelyben a felnőttek társadalmi hátránya az alacsony iskolázottságból és az etnikai hovatartozásból fakad, és ugyanez akadályozza a gyerekek másokkal egyenlő oktatási esélyeit. Látszólag lehetetlen ebből a helyzetből kiutat találni, mégis úgy gondolom, hogy az első lépéseket az oktatásnak kell megtennie.

Barabási Tünde

A magyar nyelvű felsőfokú oktatás Romániában

Románia oktatási rendszerét, annak szerkezetét, oktatói és nevelői feladatait a 84/1995-ös tanügyi törvény határozza meg. A törvény 55. szakasza értelmében a felsőoktatás oktatási és kutatási intézmények keretében: egyetemeken, intézményekben, akadémiákon, konzervatóriumokban, egyetemi kollégiumokban szerveződik.

Ehhez hozzá kell vennünk, hogy a 36/1997. számú sürgősségi kormányrendeletet kibővítette az anyanyelvi képzés lehetőségeinek kereteit, biztosítva a minden típusú ágazati oktatást valamint a fakultás és önálló intézmény szervezésének jogát.

Tekintettel arra, hogy napjainkban világszerte elterjedőben van a harmadik fokú oktatás fogalma, amely magába foglalja a középiskola utáni valamennyi oktatási formát, a továbbiakban a felsőfokú oktatásról szólva elemzéseinket, javaslatainkat kiterjesztjük a teljes harmadik fokú képzésre, tehát a középiskolai oktatást követő valamennyi képzési formára.

Múlt

Az 1945-ben létrejött „Bolyai Tudományegyetem” nevet viselő magyar egyetem 1959-ig működött mint önálló állami intézmény. Ami azt jelentette, hogy történelme során először Erdélynek 1945 és 1959 között két, egy román és egy magyar egyeteme volt. Ebben a tényben egyszerre tükröződött a történelmi hagyomány, a demográfiai valóság és a politikai megfontolás.

A két egyetem egymás melletti létezése, a külön román és magyar egyetem működése azonban rövid ideig tartott. 1959 februárjában a Román Kommunista Párt akkori főtitkára, Gh. Gheorgiu Dej a diákszövetségek országos kongresszusán elmondott beszédével megindult a támadás az önálló magyar egyetem ellen. A főtitkár a nemzetiségi oktatásról szólva elmondta, hogy a népi demokratikus rendszer feltételei között az iskola hatalmas és megbízható eszközt jelent és lehetővé teszi, hogy az összes nemzetiségek fiataljai közeledjenek egymáshoz, és szorgalmazza a nemzetiségi elszigetelődésre irányuló törekvések kiküszöbölését, az ifjúság egységes szellemben történő nevelését a közös cél, a kommunizmus építésének érdekében. Ezt követően gyűlések sora zajlott Kolozsváron a Román Kommunista Párt Központi Bizottságának küldöttei irányításával, akiket Nicolae Ceausescu vezetett, és soraikban ott volt, mint diákszövetség akkori elnöke, Ion Iliescu is.

A magyar tanárok és hallgatók tiltakozása ellenére kikényszerítették a román és a magyar egyetem egyesítését „Babes-Bolyai Tudományegyetem” néven. Megkezdődött a magyar nyelvű felsőoktatás, a magyar értelmiségi utánpótlás képzésének tudatos és módszeres elsorvasztása. Ezt néhány konkrét adattal szemléltetjük. Az 1958/59-es tanévben még 2470 magyar hallgatója volt az egyetemnek (akik közül 1195 tanult nappali tagozaton), 1989-ben a Babes-Bolyai Tudományegyetemnek mindössze 661 magyar hallgatója volt. 1970-ben még majd 200 magyar oktató tevékenykedett, egy évtizeddel később számuk 139-re apadt. A magyar oktatók számának csökkenése együtt járt a magyar hallgatók részarányának visszaesésével, melynek következtében állandósult középiskoláinkban a tanárhiány, és általában a képzett értelmiségiek hiánya a különböző munkakörökben.

De ez a folyamat nem csak a Babes-Bolyai Egyetemre volt jellemző. Ma már talán csak kevesen emlékeznek arra, hogy a kolozsvári Mezőgazdasági Főiskolán 1948-ban magyar tagozat is indult, amely 1959-ig működött. Ez idő alatt 491 magyar hallgató (a hallgatók 35%-a) végzett itt, számarányuk azonban 1960–1993 között 18,6%-ra esett vissza. Ennél is szembeötlőbb a magyar nemzetiségű tanárok csendes eltűnése: 1959-ben még 52 magyar tanár oktatott ezen a főiskolán (a 123-ból, vagyis a tanárok 42,2%-a volt magyar), 1993-ban viszont mindössze 3 magyar tanár volt a 207-ből (azaz 0,97%).

Hasonló „fejlődésen” ment keresztül a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Intézet, amely 1950-ben létesült két (román és magyar) tagozattal a tanári kar 60%-a volt magyar. Az 1980/81-es tanévben viszont már csak 15 magyar tanára volt (az 53-ból), 1989-ben pedig számuk 4-re csökkent.

A kolozsvári Gheorghe Dima Konzervatórium 1950-ben kezdte el működését és az intézet alapító Határozat kifejezetten előírta a két: román és magyar oktatási nyelvet. Ennek ellenére a magyar hallgatók száma meredeken csökkent: az 1965/66-os tanévben 149-en voltak, míg az 1989/90-es tanévben mindössze 12-en. Ezzel párhuzamosan a magyar oktatók száma is megcsappant: az 1965/66-os iskolai évben számuk 42 (166-ból), 1989-ben mindössze 4 volt. Magyar nyelvű előadások pedig néhány tantárgyból utoljára az 1984/85-ös tanévben hangzottak el.

Marosvásárhelyt az Orvosi- és Gyógyszerészeti felsőoktatási Intézet, mint a kolozsvári magyar egyetem része, 1948-tól működött. Ennek megfelelően 1948 és 1962 között az orvos- és gyógyszerész-képzés az egyetem eredeti rendeltetésének megfelelően, kizárólag magyar nyelven folyt. 1962-ben vezették be a román nyelvű előadásokat és azzal egy időben a gyakorlati oktatás teljesen román nyelvűvé lett. Közben fokozatosan szorultak ki a magyar hallgatók: 1980-ban még 83 magyar diákot vettek fel, 1989-ben viszont 123 román diák mellett már csak mindössze 17 magyar diák jutott az általános orvosi karra.

Jellemző a magyar felsőoktatás kálváriája szempontjából a marosvásárhelyi „Szentgyörgyi István” Színművészeti Intézet sorsa. 1950-ben a minisztertanács törvényerejű rendeletével alakult meg Kolozsváron az önálló román és magyar tannyelvű intézet, két külön tagozattal. 1954-ben az intézmények összevonása következményeként az intézet román tagozata és a magyar tagozat rendezői szakja Bukarestbe került, a magyar tagozat pedig 1954. szeptember 1-jei hatállyal önálló intézménnyé alakult át marosvásárhelyi székhellyel. De 1976-ban ez az intézet is kétnyelvűvé vált, majd le kellett mondanía a „Szentgyörgyi István” névről is.

A kommunista államhatalom magyarellenessége a felsőfokú oktatásban még olyan téren is megmutatkozott, mint amilyen a magyar egyházak lelképásztor képzése volt. 1980-ban *numerus clausus*t kényszerítettek a kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai Intézetre. (Itt képezték ki a három protestáns történeti magyar egyház, a református, unitárius és evangéli-

kus egyház lelkészeit.) Míg 1949-től évente általában 30–35 hallgatót vettek fel, ettől kezdve számuk 6–7-re esett vissza.

Mindezek a tények azt mutatják, hogy a kommunista román politikai vezetés határozottan asszimilációs „homogenizáló” kisebbségpolitikát folytatott, melynek célja a magyar kisebbség értelmiségének csökkentése, az értelmiségi utánpótlás megszüntetése volt. A Ceausescu rendszer vezetői végső soron arra törekedtek, hogy értelmiség nélküli kisebbségi csonka társadalmat alakítsanak ki, amelyeknek asszimilálása könnyebben megvalósítható.

A felsorolt – nem teljességre törekvő – adatok tisztán megmutatják, mit jelentett a romániai magyar kisebbség számára az önálló főiskolai oktatási hálózat felszámolása, miként lehetett elsorvasztani a magyar nyelvű oktatást a kezdetben kétnyelvű főiskolákon. Olyan tanulság ez, amellyel a romániai magyar nyelvű oktatás és az egész magyar társadalom jövőjére tekintve számolnunk kell.

A romániai magyar nyelvű felsőfokú oktatás röviden bemutatott története azt mutatja, hogy a kolozsvári magyar egyetem helyzete a mindenkor román-magyar viszony tükröképe volt. Amelyik nemzet megszerezte a politikai hatalmat Erdély fölött, az sajátította ki magának az egyetemet. Olyan tény ez, amelyre a megbékélést szorgalmazó román és magyar politikusoknak oda kell figyelniük, és fel kell mérniük, hogy eljött az ideje annak, hogy az egyetem ne a politikai hatalom jelképe és ne a politikai játszmák tárgya legyen.

A fentebb bemutatott folyamatok eredménye, hogy míg országos viszonylatban Romániában az egyetemet végzettek száma az utolsó három (1966, 1977, 1992) népszámlálás adatai lapján folyamatosan növekedett (2,2–3,6 majd 5,1%-ra), a magyar lakosság esetében ez a részarány csökkent és 1992-ben mindössze 3,1%-ot tett ki az 5,1%-os országos átlaggal szemben. (Az összehasonlítás kedvéért azt is el kellett mondanunk, hogy a románok 5,3. a németek 6,8, a szerbek 5,4%-a egyetemet végzett és a magyar népességnél rosszabb mutatószámot e téren a cseh, török, lipován, horvát, cigány közösség mutat fel). Ez a helyzet egyenes következménye a magyar nyelvű felsőfokú oktatás fokozatos leépülésének, a magyar fiatalok kiszorulásának a főiskolai oktatásból és általában a jelentősebb értelmiségi munkakörökből. Ami sokakat az ország elhagyására, kivándorlásra kényszerített az elmúlt évtizedek folyamán.

A magyar nyelvű egyetemi oktatás majdnem teljes leépítése maga után vonta az általános és középfokú oktatás hanyatlását, az oktatás színvonalának általános süllyedését. Nehéz ezt a folyamatot pontosan visszaadni a számok tükrében. Néhány riasztó részadat azonban jelzi, hogy hova jutott, hogyan áll ma a magyar közoktatás ügye. A két legtöbb magyar által lakott megyében, Hargita és Kovászna megyében az 1997/98-as tanévben oktató 7363 pedagógus közül 2247 nem rendelkezett szakképesítéssel (azaz 31%). Persze az országos átlag sem sokkal vigasztalóbb: az 1994/95-ös tanévben tanári-tanítói munkakörben dolgozó magyar értelmiségiek 22,8%-a képesítés nélküli pedagógus volt. Másfelől éppen az értelmiségi utánpótlás hiánya következtében előregedett a magyar pedagógus társadalom. Ugyancsak az említett két megyében – a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének adatai alapján – 1998–2002 között 2976 pedagógus éri el a nyugdíjhatárt (az aktív oktatók 40,4%-a). És még nem is szoltunk az egyéb értelmiségi kategóriákról: az orvoshiányról, a magyar fiatalok majd teljes kiszorulásáról az ügyvédi, közgazdasági és más, a társadalom életében létfontosságú pályákról.

A felsőfokú oktatás terén ezzel a terhes örökséggel kellett a romániai magyar közösségnek szembenézni az 1989-es változásokat követően.

Jelen

Romániában 57 önálló állami egyetem működik 342 fakultással, de ezek között nincs egy sem, amelynek oktatási nyelve teljesen magyar volna. Ugyanakkor vannak olyan – a jelen időszakban kulcsfontosságúnak tekintett – szakmák (mint a közgazdaságtan és a jogtudomány), melyeknek egyáltalán nincs magyar nyelvű felsőfokú oktatása.

Három olyan egyetemi fokú oktatási intézmény van Romániában, amelyben az oktatás nyelve a magyar: a kolozsvári Egyetemi Fokú Protestáns Teológiai intézet, a gyulafehérvári Római Katolikus Teológia, valamint a nagyváradi Sulyok István Református Főiskola, de ezek működtetéséhez a román állam nem járul hozzá, így fenntartásuknak terhét az illető egyházak, illetve a magyar közösség egymaga vállalja.

Az 1995/96-os tanévben az állami egyetemeken 9278, a 36 magánegyetemen pedig 2970, azaz összesen 12 248 magyar hallgató volt, ami az összes 319 305 romániai egyetemi hallgató 3,8%-át jelentette. Az 1997/98-as tanévben már valamivel több, 13 944 magyar egyetemi hallgató volt, ami a diákok összlétszámának 4,02%-át jelentette. Miközben Románia lakosságának (az 1992-es népszámlálás szerint) 7,1%-a volt magyar nemzetiségű. Tehát megállapíthatjuk, hogy az egyetemi hallgatók körében a magyar hallgatók a magyarság számarányához képest viszonyítva mélyen alul vannak képviselve.

A magyar egyetemi hallgatók alacsony részarányát tovább súlyosbítja, hogy felméréseink tanúsága szerint az 1990–1996 között egyetemet végzett magyar fiataloknak mindössze 31,5%-a végezte anyanyelvén tanulmányait, miközben 68,5%-a román nyelven tanult.

A tanügyi törvény előírásainak megfelelően mindeztidáig a kolozsvári „Babes-Bolyai Tudományegyetem”-en csak a tanárképző tanszéken folyhatott magyar nyelven az oktatás, csak ott alakulhattak magyar csoportok a fakultásokon belül. A 36/1997. számú sürgősségi kormányrendelet ugyan megszüntette azt a korlátozást, mely szerint a felsőfokú oktatásban magyar nyelven csak a tanárképző fakultásokon lehet tanítani, de ezt több intézmény vezetősége (mint például a kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémiáé), az egyetemi autonómiára hivatkozva figyelmen kívül hagyja. A gyakorlatban tehát még mindig érvényesül a tanügyi törvény előírása, amely korlátozza az anyanyelvű oktatást a felsőfokú oktatási intézményekben. Így a Babes-Bolyai Tudományegyetem 1998-as felvételi tájékoztatója mindössze 39 szakon jelzi, hogy az oktatás magyar nyelven is folyik.

Magyar nyelvű oktatás folyik a Marosvásárhelyi Orvostudományi és Gyógyszerészeti Egyetemen is, de ennek jogi alapja tisztázatlan, az egyetem jelenlegi vezetésének jóindulatán és belecgyezésén múlik a magyar nyelvű előadások megtartása. Hasonló módon az intézményvezetők megértésének köszönheti viszonylagos önállóságát a Marosvásárhelyi Színművészeti Intézet magyar tagozata is.

Az állami felsőfokú oktatási intézmények mellett 1989 után több olyan magánegyetem, tanfolyam indult, melyek keretében helyel-közzel, rövidebb-hosszabb ideig magyar nyelven is oktattak, illetve magyarországi főiskolák is indítottak kihelyezett tagozatokat a magyar szakemberhiány pótlására. Ennek következtében a romániai magyar felsőfokú képzést jelenleg a nagyméretű tagoltság jellemzi. Létezik az intézményeknek egy halmaza, amely azonban nem tekinthető egységes rendszernek, mert minden egyes intézmény mögött más és más helyi, vagy szakmai érdekcsoport áll. Holott a romániai magyarság létérdeke az, hogy végre kialakuljon a saját, önálló oktatási rendszere, melynek igen fontos része a felsőoktatási intézmények hálózata.

Ennek kapcsán szólnunk kell az egyetemi oktatás multikulturális jellegének sokat vitatott kérdéséről. Román részről a többség a kolozsvári egyetem esetében a multikulturális modellt

tekinti az egyedül járható útnak a magyar felsőoktatás iránti jogos igény kielégítésére. Az a tény, hogy az egyetem 39 szakon hirdette meg a magyar nyelvű előadásokat, látszólag a magyar nyelvű oktatás biztosítását jelenthetné. Érdekes azonban megnézni, mi rejtőzik e szám mögött. Azt már jeleztük, hogy a tanügyi törvény eleve korlátozza a kisebbségek nyelvén történő egyetemi oktatást (még akkor is így áll ez, ha a 36/1979 évi kormányrendelet megszüntette ezt a korlátozást). Ennek eredménye, hogy számos olyan szak van, amelyen a magyarul tanulni vágyók nem élhetnek az Alkotmány nyújtotta jogaikkal. Az elmúlt 1997/98-as iskolai évben a közel 30 000 líceumot végzett magyar diák közül mindössze 10 379 tanult tovább s ezek közül is alig 4000-en anyanyelven. Ezért szükséges ismételt felhívni a figyelmet arra, hogy a jelenlegi romániai felsőfokú oktatási rendszer éppen azáltal sújtja a kisebbségi fiatalokat, hogy gyakorlatilag csak a pedagógusképzést biztosítja feltétel nélkül anyanyelven, miközben a modern társadalmakban és a piacgazdaságban kulcsfontosságú ágazatokban (közgazdaság, jog, mezőgazdaság, műszaki tudományok) nincs anyanyelvű képzés. A „multikulturális egyetemen” az anyanyelv státusát nem törvényesen szavatolt struktúrák őrzik, hanem személyi nyitottságon, politikai szeljáráson alapul. Végül egyesek éppen a multikulturalitás révén vélik megakadályozni az önálló oktatási rendszer kiépítését az anyanyelvű óvodától az egyetemig, amely a legfontosabb eszköze és biztosítéka lehetne a nemzeti közösségek, kultúrák identitása megőrzésének.

A romániai magyarság a multikulturalitás helyett a kultúrák egymásmellettségét kívánja elérni, ami biztosíthatja a Románia területén élő valamennyi nemzeti közösség kulturális identitásának megőrzését. Olyan együttélésre törekszik, amelyben a nemzetiségek rendelkeznek saját, önálló állami oktatási intézményekkel, és maguk dönthetik el, hogy milyen irányban kívánják fejleszteni, alakítani a nemzetiségük oktatását, tanügyét a közösség sajátos szükségleteinek megfelelően.

Kérdés azonban, hogy a jelenlegi helyzet ismerete alapján milyen esélye van az önálló magyar felsőfokú oktatási hálózat létrehozásának?

A felsőfokú oktatási intézmények létezésének két tartópillére a diáklétszámban kifejeződő társadalmi igény, illetve a minősített oktatói testület.

Felméréseink szerint – a kedvezőtlen körülmények ellenére – a romániai magyarság körében az elmúlt időszakban a tanulási kedv, a középfok utáni képzés tekintetében erős és tartósan látszó társadalmi igény mutatkozik. Részadatok alapján úgy látszik, hogy a tömbmagyarságban élő középiskolát végzett magyar fiatalok 20–30%-a iratkozott egyetemre, és mintegy 50%-a a középiskola elvégzése utáni 1–3 évben egy vagy több képzési formát kipróbált. A nemzetközi fejlemények ismeretében várható, hogy a jövőbeni időszakban a líceum utáni oktatásba, a harmadik fokú oktatásba bekapcsolódni kívánók száma növekedni fog. E tekintetben fontos tény, hogy a román kormány által a felsőfokú oktatás fejlesztésére elfogadott stratégia célkitűzései között szerepel, hogy a 2002/2003-as tanévben a felsőfokú oktatásban részt vevő 18–24 év közötti román népesség 30%-a valamelyik állami, vagy magán főiskolának lesz a hallgatója. Ez a terv, amennyiben megvalósul, a magyar lakosság viszonylatában az 1992-es népszámlálás adatai figyelembe véve, mintegy 40 000 magyar hallgatót (a jelenleginek közel háromszorosa) jelentene. (az 1992-es népszámlálás adatai szerint a számba jöhető 10–14 éves korosztály lélekszáma 121 119, a következő, 5–9 éves korosztály viszont már csak 96 791 lélekszámú). Vagyis annak ellenére, hogy a demográfiai mutatók a magyarság számára kedvezőtlenek, a magyar lakosság fokozottabb előregedési tendenciát mutat mint a többségi népesség, a felsőoktatás területén az elkövetkező évtizedben mindenképpen a diáklétszám növekedésével kell számolnunk.

De lássuk, miként mutat a magyar oktatói kar képe. Erről azért kell bővebben szólnunk, mert az önálló magyar nyelvű felsőfokú oktatás ellenzői igen gyakran érvelnek azzal, hogy a romániai magyar társadalom nem rendelkezik elegendő számú és megfelelően felkészült oktatóval ahhoz, hogy önálló intézményeket létesíthessen. A tények viszont azt mutatják, hogy viszonylag sok magyar oktató van és tanít románul, vagy magyarul a különböző romániai felsőfokú oktatási intézményekben. Bizonyoságul néhány adatot sorakoztatunk fel az 1997/98-as tanévi statisztikából, melyek azt mutatják, hogy magyar szakemberek számát tekintve mégsem tragikus a helyzet.

A kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemen jelenleg 13 professzor, 27 docens (coferentiar), 75 adjunktus (lector), 30 tanársegéd, 28 gyakornok, 16 konzultáns magyar professzor tanít. A kolozsvári Műszaki Egyetem magyar oktatói testülete is számottevő: 13 professzor, 6 docens, 16 adjunktus, 5 tanársegéd és 1 gyakornok szerepel nyilvántartásunkban. A temesvári Műszaki Egyetemen a magyar oktatók közül 10 professzor, 5 docens, 11 adjunktus és hat tanársegéd található. Marosvásárhelyt az Orvosi- és Gyógyszerészeti Egyetemen 6 professzor, 10 docens, 16 adjunktus, 34 tanársegéd, négy gyakornok oktat magyarul. Ugyancsak Marosvásárhelyt a Petru Maior Műszaki Egyetemen három professzor, két docens, 10 adjunktus, egy tanársegéd magyar. Nagyváradon a Tudományegyetem műszaki karán két professzor, három adjunktus és három tanársegéd magyar. Míg a Sulyok István Református Főiskola tanári karában három professzor, nyolc docens, 47 adjunktus, hat tanársegéd és öt gyakornok tanított az 1997/98-as tanévben. De van elégséges szakember a képzőművészek és a zene főiskolai szintű oktatására is. Szintén sok jól felkészült magyar szakember tanít az Erdélyen kívüli egyetemeken, azonban természetesen csak román nyelven.

Igaz, hogy van több olyan tudományág, amelyben az elmúlt évtizedek magyarellenes oktatáspolitikájának következtében kevés, illetve nem elegendő számú a magyar szakember (ez elsősorban a humán tudományok terén érvényes, illetve egyes természettudományi ágazatokban, mint például a földrajz, geológia, biológia). Ennek ellenére adataink azt mutatják, hogy a kedvezőtlen előzmények dacára a romániai magyarság rendelkezik azzal a szellemi potenciállal, amely képes biztosítani az önálló magyar felsőfokú oktatási hálózat másik pillérét, a tantestületet.

Jövő

A romániai felsőfokú oktatás jövőképeének kialakítása során tekintettel kell lenni azokra a jelenségekre, fejlődési irányzatokra, trendekre, melyek a nyugat-európai oktatási rendszerben már jelen vannak. A remélhető európai integráció ugyanis megköveteli a fejlett európai országok iskolarendszere – a mi körülményeink között is hasznosítható – elemeinek átvételét (anélkül, hogy iskolarendszerünk nemzeti jellege csorbulna). A nyugati oktatási rendszereknek a felsőfokú oktatást érintő közös vonásait a szakirodalom a következőkben foglalja egybe:

- a közoktatási rendszer felfelé terjeszkedése (az általános és kötelező tanulási idő korhatárának kitolódásával),
- az általános és szakmai képzés közötti arányok fokozatos eltolódása az általános képzés irányába,
- a közép és felsőfok közé egy úgynevezett *post secondary* képzés beépülése,
- a felsőfokú képzés tömegessé válása, ami együtt jár az oktatás élesebb, nagyobb fokú tagolódásával,
- a kommunikációs lehetőségek, az átjárhatóság biztosítása a különböző típusú iskolarendszerek között, nemcsak az egyes országokon belül, hanem az egyes országok között is.

Ezzekkel a tényekkel számolni kell, még akkor is, ha a román politika egyes erői szembeszegülnek vagy késleltetni akarják az ország felzárkóztatását az európai fejlődéshez. Fentebb már utaltunk arra, hogy előreláthatóan a harmadik fokú képzés hamarosan tömegessé válik minálunk is. A nemzetközi színteret tanulmányozva feltételezhető, hogy ez a tömegesedés talán már 2020 táján, de legkésőbb 2080–2100 között bekövetkezik. Márpedig magyar nyelvű felsőfokú oktatási hálózat nélkül nincs működőképes magyar harmadfokú képzés sem. Lesz igény a felsőfokú oktatási intézmények által jelenleg felkínált lehetőségek kibővítésére is. Mint ahogyan minden bizonnyal növekedni fog azon magyar diákok száma, akik tanulmányaikat úgy kívánják folytatni különböző hazai, avagy külföldi egyetemeken, hogy élhessenek az áthallgatás kínáta lehetőségekkel.

A romániai felsőfokú oktatás azonban még nincs felkészülve ezekre a változásokra, és a biztató kezdeményezések ellenére sem tartalma, sem szervezettsége révén nem (vagy csak igen kis mértékben) képes igazodni az új elvárásokhoz. Ennek ellenére a magyar felsőfokú oktatás megszervezése során törekedni kell arra, hogy olyan elképzelések fogalmazódjanak meg, melyek kreatív választ adnak a fenti kihívásokra, mégpedig olyan módon, hogy szerves részét képezhessék a romániai felsőfokú oktatás modernizációjának.

Az elmondottak után talán jobban érthető, hogy miért kell a romániai magyarságnak a magyar nyelvű tudományegyetem, és miért van szükség az önálló magyar felsőfokú oktatási hálózatra Romániában. Elsősorban azért, mert bármely oktatási rendszer csupán a harmadfokú képzéssel válik teljessé. Ez meglehetősen közhelyszerűen hangzó érvelés – csak hogy nem szokták végiggondolni. Ugyanis a középfokú oktatás csak akkor válik tömegessé, ha lehet mit kezdeni a középiskolai végzettséggel. Márpedig a középiskola részben munkába állásra készít fel (de mind kevésbé), részben pedig továbbtanulásra (egyre inkább). Tehát ha a magyar nyelvű középfokú oktatást fejleszteni kívánjuk, akkor ennek *sine qua non* feltétele a harmadfokú képzés hálózatának kiépítése.

Mínderre pedig azért van szükség, mert magyar nyelvű felsőfokú oktatás nélkül nincs életképes, színvonalas magyar nyelvű középfokú oktatás sem. Hangsúlyozzuk mindezt annak ismeretében, hogy a magyar nyelven folyó felsőoktatás jogerős, törvényes rendezése nélkül nem állítható meg értelmiségünk asszimilációja illetőleg elvándorlása, és ami ebből szükségszerűen következik, a magyar ajkú lakosság műveltségi színvonalának szüntelen romlása. Az elmúlt évtizedek tapasztalata világosan igazolja, hogy az anyanyelvű oktatás olyan rendszer, amelynek bármely pontban történő megbontása az egész rendszert veszélybe sodorja. Ezért elvi – messzemenően politikai – kérdés az önálló magyar egyetem jogának elismerése, illetőleg a magyar nyelvű felsőoktatás kereteinek törvényes rendezése.

Tonk Sándor